

Priručnik

za učenike srednjih škola

**Vještine
kritičkog
razmišljanja**

Sadržaj

Sadržaj	2
Sažetak projekta	4
Kako se koristiti priručnikom i interaktivnom prezentacijom	5
Uvod u lekciju	6
Kritičko razmišljanje	7
Dunning-Krugerov efekt	8
Što su kognitivne distorzije?	9
Kognitivne distorzije	10
Primjeri kognitivne distorzije I.	11
Crno-bijelo razmišljanje	12
Filtriranje	12
Pretjerivanje i umanjivanje važnosti	13
Opravdanje temeljeno na emocijama	14
Primjeri kognitivne distorzije II.	15
Efekt noja	16
Stereotipiziranje	16
Uvijek moram biti u pravu	17
Okrivljavanje	17
Kako se koristiti kritičkim razmišljanjem?	18
Logičke zabluda	21
Primjeri logičkih zabluda I.	22
Naglašavanje tradicionalnih, široko prihvaćenih mišljenja	23
Distrakcija pozornosti	23
Mentalitet krda	24
Društveni (informacijski) balon	24
Primjeri logičkih zabluda II.	25
Naglasak na autoritet	25
Osobni napad	26
Sklizak teren	26
Ishitreno generaliziranje	27
Konkretni primjeri logičkih zabluda I.	27
Ishitreno zaključivanje	28
Naglašavanje noviteta	29
Sve ili ništa	29
Konkretni primjeri logičkih zabluda II.	30
Naglašavanje nepoznatog autoriteta	30

Laskanje.....	31
Naglašavanje novca.....	31
Konkretni primjeri logičkih zabluda III.	32
Naglašavanje vjerojatnosti.....	32
Distrakcija.....	33
Obmanjujući izgled.....	33
Kraj	36
Preporučena literatura.....	37
Izvori.....	38

Sažetak projekta

Građanska kompetencija od presudne je važnosti za aktivno političko sudjelovanje, što je jedna od glavnih odrednica dobrog upravljanja i održive demokracije. Političko sudjelovanje stagnira osobito u istočnom dijelu Podunavlja, a posebno je zabrinjavaju apatija i nedostatak političkog interesa mlađe populacije. Nadalje, posljednjih godina svjedočimo političkim zbivanjima koja rezultiraju pogoršanjem demokratskih standarda u mnogim dijelovima regije. Temeljni element građanske kompetencije jest visoka razina medijske pismenosti, koja je neophodna za odraz društvene stvarnosti građana i njihovu otpornost na negativne medijske fenomene, poput govora mržnje i lažnih vijesti.

Glavni cilj projekta MELIA Observatory jest poboljšati demokratsko transnacionalno upravljanje razvojem transnacionalnog opservatorija medijske pismenosti koji se temelji na suradnji različitih relevantnih dionika. U mnogim zemljama dunavske regije razvoj kompetencija medijske pismenosti i aktivnog građanstva daleko zaostaje za razvijenijim dijelovima Europe. Ovaj opservatorij služiti će kao mehanizam za povećanje medijske pismenosti, a time i jačanje građanskih kompetencija, što će pridonijeti razvoju održive demokracije. Glavne su ciljne skupine mladi i ljudi koji s njima rade. U svrhu jačanja medijske pismenosti opservatorij će osigurati alate dostupne mladima i njihovim edukatorima.

Projekt će uspostaviti opservatorij za medijsku pismenost koji će osigurati instrumente za provjeru medijskih sadržaja, alate za obuku i preporuke politika za nadogradnju medijske pismenosti u odnosu na druge građanske vještine. Rezultati uključuju alate za izgradnju kapaciteta i obuku medijske pismenosti, mrežno sučelje i preporuke politika. Osnovne su aktivnosti projekta mapiranje praksi i širenje informacija, razvoj sustava učenja, izrada mrežne platforme za obuku i pilot testiranje.

Kako se koristiti priručnikom i interaktivnom prezentacijom

Dragi učenici,

ovaj priručnik služi kao vodič za interaktivnu prezentaciju *Vještine kritičkog razmišljanja*.

Otvorite interaktivnu prezentaciju u svojem pregledniku na računalo. Ako radite u grupi, možete projicirati prezentaciju putem projektora ili na interaktivnoj ploči.

Želite li raditi u prezentaciji, otvorite ovaj dokument u svojem pregledniku na računalo ili ga ispišite.

Prezentacija sadržava nekoliko slajdova s nastavnim materijalom i vizualnim sadržajem. Pažljivo pročitajte i pregledajte svaki slajd. Ako vidite ikonu „i” na slajdu u donjem lijevom kutu, kliknite na nju. Tu se nalaze dodatne informacije ili primjeri koji će vam pomoći da bolje razumijete ono o čemu je na slajdu riječ.

Neki slajdovi osim ikone „i” imaju interaktivne elemente, koji su istaknuti. Kada kliknete na njih, doznat ćete više informacija (to može biti primjerice audiosadržaj, video sadržaj ili dodatne informacije).

U prezentaciji ćete pronaći i ikonu zvuka. Neki slajdovi sadržavaju zvuk. Ako je potrebno, možete kliknuti na ikonu zvuka da biste isključili ili ponovno aktivirali zvuk u prezentaciji.

Kliknite desnu strelicu za sljedeći slajd. Ako se želite vratiti u prezentaciju, kliknite na lijevu strelicu. Za povratak na sam početak prezentacije kliknite na ikonu kuće.

Radi bolje orijentacije u tekstu pojedini slajdovi postupno se prikazuju s dodatnim edukativnim materijalom i daljnjim proširenjem teme.

Tekst je dopunjen **definicijama** jer se s nekim pojmovima prvi put susrećete i preporučljivo ih je zapamtiti. Također obratite pozornost na **zanimljivosti**.

Naslov uz tekstove u priručniku:

ZANIMLJIVOST

DEFINICIJA

Uvod u lekciju

Ljudi često *online* svijet doživljavaju kao jedan od glavnih izvora informacija koji uvelike oblikuje njihov pogled na svijet. Pojednostavnjene informacije, sklonost stereotipima i skraćenicama te mnogi drugi prečaci u razmišljanju tjeraju nas na tumačenja koja potvrđuju naša uvjerenja i svjetonazor.

Pojam kritičko razmišljanje sve se češće upotrebljava u raznim aspektima medija i obrazovanja. Što možemo zamisliti pod tim pojmom i kako nas natjerati na kritičko razmišljanje? Jačanje kritičkog razmišljanja ključno je za održavanje zdravog razuma u procjenjivanju informacija, uključujući informacije povezane s politikom.

Naučit ćete što su kognitivne distorzije i logičke zablude, što je kritičko mišljenje i što je za njega korisno, a što nije. U drugom dijelu izlaganja uvježbat ćete dobivene informacije na primjerima.

Kritičko razmišljanje

Moramo više obraćati pozornost na to tko nam govori istinu, a tko samo nastoji da ono što izgovara djeluje kao istina.

Na slajdu ćemo se upoznati s kritičkim razmišljanjem. **Što to znači?**
Pogledajte odgovor niže.

Sjetite se: kritičko razmišljanje ne znači kritiziranje.

Moramo **biti kritički nastrojeni** prema medijskom sadržaju i pokušati **razotkriti** poigrava li se pojedini bloger, političar ili pjevač s nama.

Dunning-Krugerov efekt

Pročitajte na slajdu što je Dunning-Krugerov efekt. Razmislite o citiranoj rečenici.

„Ako nemam mnogo informacija/znanja o nekoj temi, niti ne znam što ne znam.”

Istraživanje je otkrilo da ljudi koji nemaju dostatna znanja/vještine u određenom području imaju tendenciju precjenjivanja vlastitih rezultata (samopouzdana su). S druge strane educirani ljudi skloniji su podcjenjivati sebe.

Ovaj fenomen poznat je pod nazivom Dunning-Krugerov efekt, prema američkim znanstvenicima Davidu Dunningu i Justinu Krugeru, koji su ga 1999. godine prvi puta uočili u svojim istraživanjima.

Ako nemam dovoljno informacija i znanja o nekoj temi (primjerice dok razgovaram s roditeljima o politici), niti znam što još ne znam.

Iz toga slijedi da se sve informacije moraju procjenjivati, bilo da je riječ o općim ili političkim temama. Ako političar na vijestima objašnjava svoj stav ili zagovara nešto, moramo pažljivo slušati što i kako govori te propitati stil izražavanja koji je odabrao da nam predstavi informacije.

Na sljedećim slajdovima naučit ćemo kako se može manipulirati.

Što su kognitivne distorzije?

Pogledajte žene na slajdu – koje karakteristike primjećujete, koji su im interesi, koje im je zanimanje...

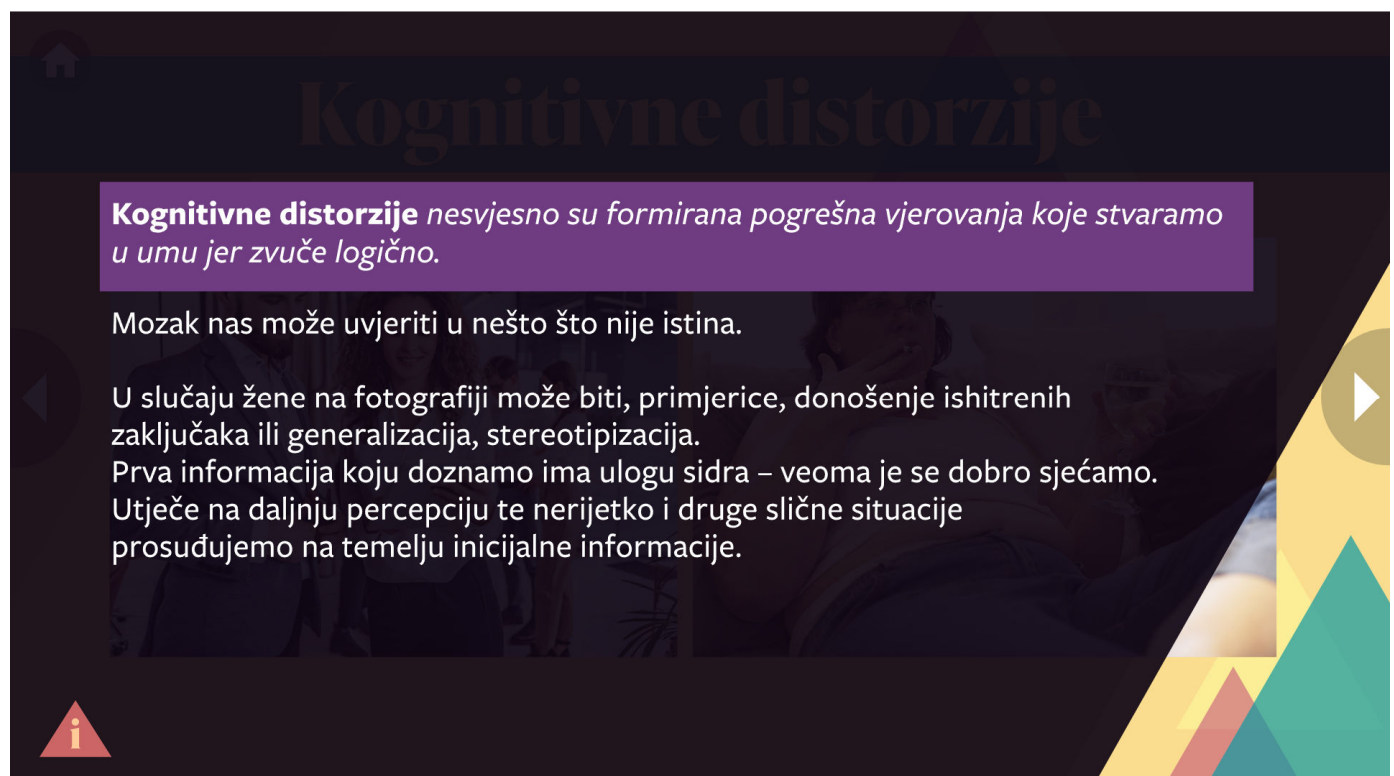
Koju biste od njih više voljeli za instruktoricu skijanja ili vođu kampa? Zašto ste odabrali upravo nju?

The slide features a green header with the title 'Kognitivne distorzije' in yellow. Below the title are two side-by-side photographs. The left photo shows a woman in a white blouse and dark skirt looking at a tablet held by a man in a grey suit in an office setting. The right photo shows a woman with glasses and a white top relaxing on a couch, holding a glass of wine and a cigarette. Navigation icons (home, back, forward, info) are visible around the images.

Mozak nas može uvjeriti u nešto što nije istina.

Na info ikoni pogledajte definiciju kognitivne distorzije i što to zapravo znači.

The slide has a dark background with the title 'Kognitivne distorzije' in a light color. A purple box contains the definition: 'Kognitivne distorzije nesvjesno su formirana pogrešna vjerovanja koje stvaramo u umu jer zvuče logično.' Below this, it states 'Mozak nas može uvjeriti u nešto što nije istina.' and 'U slučaju žene na fotografiji može biti, primjerice, donošenje ishitrenih zaključaka ili generalizacija, stereotipizacija. Prva informacija koju doznamo ima ulogu sidra – veoma je se dobro sjećamo. Utječe na daljnju percepciju te nerijetko i druge slične situacije prosuđujemo na temelju inicijalne informacije.' Navigation icons are present.

Kognitivne distorzije

Ovaj slajd uvodi nas u dio lekcije s primjerima. Idite na sljedeći slajd kako biste doznali specifične primjere kognitivne distorzije i njihova objašnjenja.

Primjeri kognitivne distorzije I.

Na slajdu vidite četiri primjera. Kliknite na jedan od njih kako biste doznali što se pod njim krije. Otkrivajte jedan po jedan. Kada pročitate primjere, razmislite o simbolima pod kojima su se našli. Imaju li objašnjenje i simboli veze jedan s drugim? Simboli bi vam trebali olakšati da zapamtite kognitivne distorzije.

Kako aktivirati prezentaciju?

Kada kliknete na određeni simbol, pojaviti će se prozorčić u istoj boji sa nazivom kognitivne distorzije, kratkim objašnjenjem i primjerom. S nekim ste se primjerima zasigurno susreli. Kada pročitate primjer, kliknite ponovno na simbol te će prozorčić nestati. Idite dalje dok ne pogledate sve simbole.

Pokušajte se sjetiti još primjera za pojedinu kognitivnu distorziju.

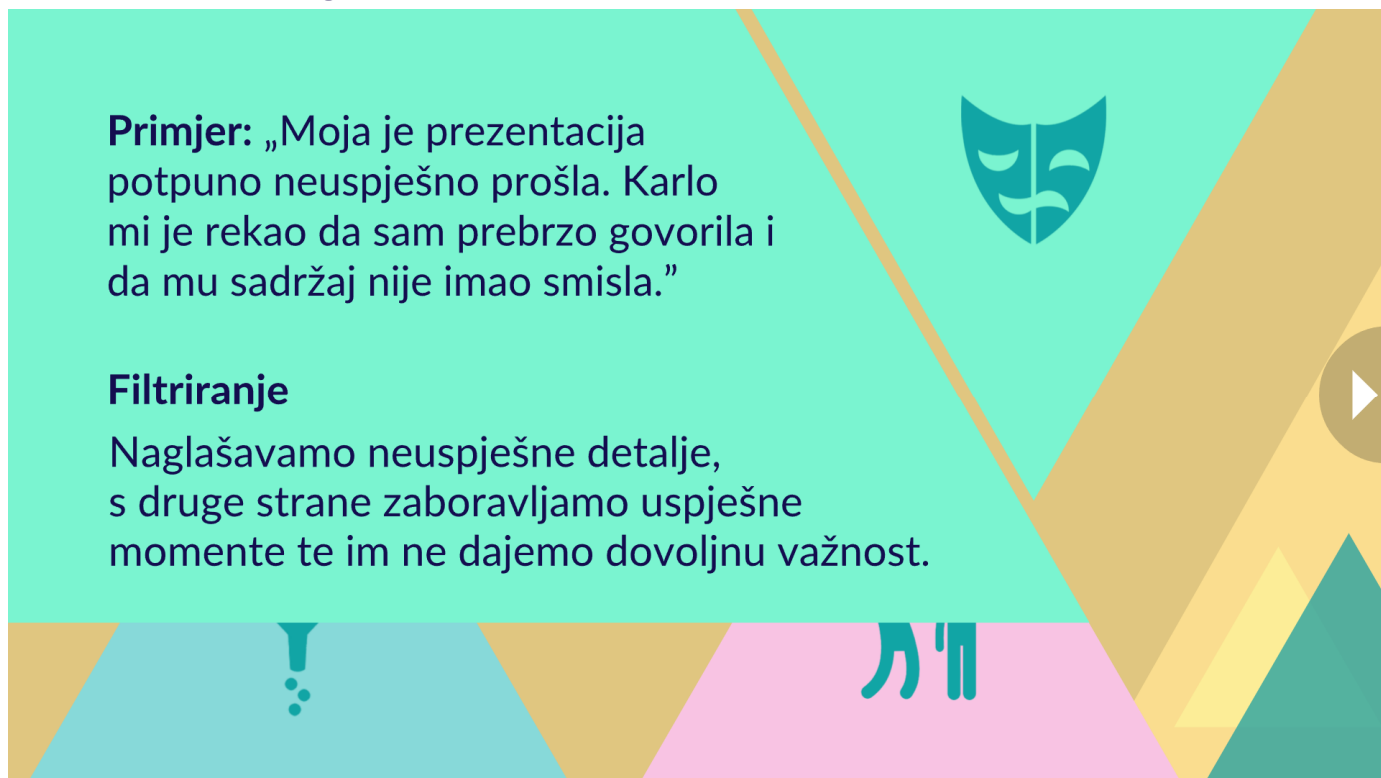
Crno-bijelo razmišljanje

Primjer: „Moja prezentacija je bila potpuni promašaj. Cijelo sam vrijeme mucao, crvenio sam se i na kraju mi nije ostalo dovoljno vremena za pitanja.“

Crno-bijelo razmišljanje
Sve je ili apsolutno divno ili sasvim beskorisno

Filtriranje

Primjer: „Moja prezentacija potpuno neuspješno prošla. Karlo mi je rekao da sam prebrzo govorila i da mu sadržaj nije imao smisla.“

Filtriranje
Naglašavamo neuspješne detalje, s druge strane zaboravljamo uspješne momente te im ne dajemo dovoljnu važnost.

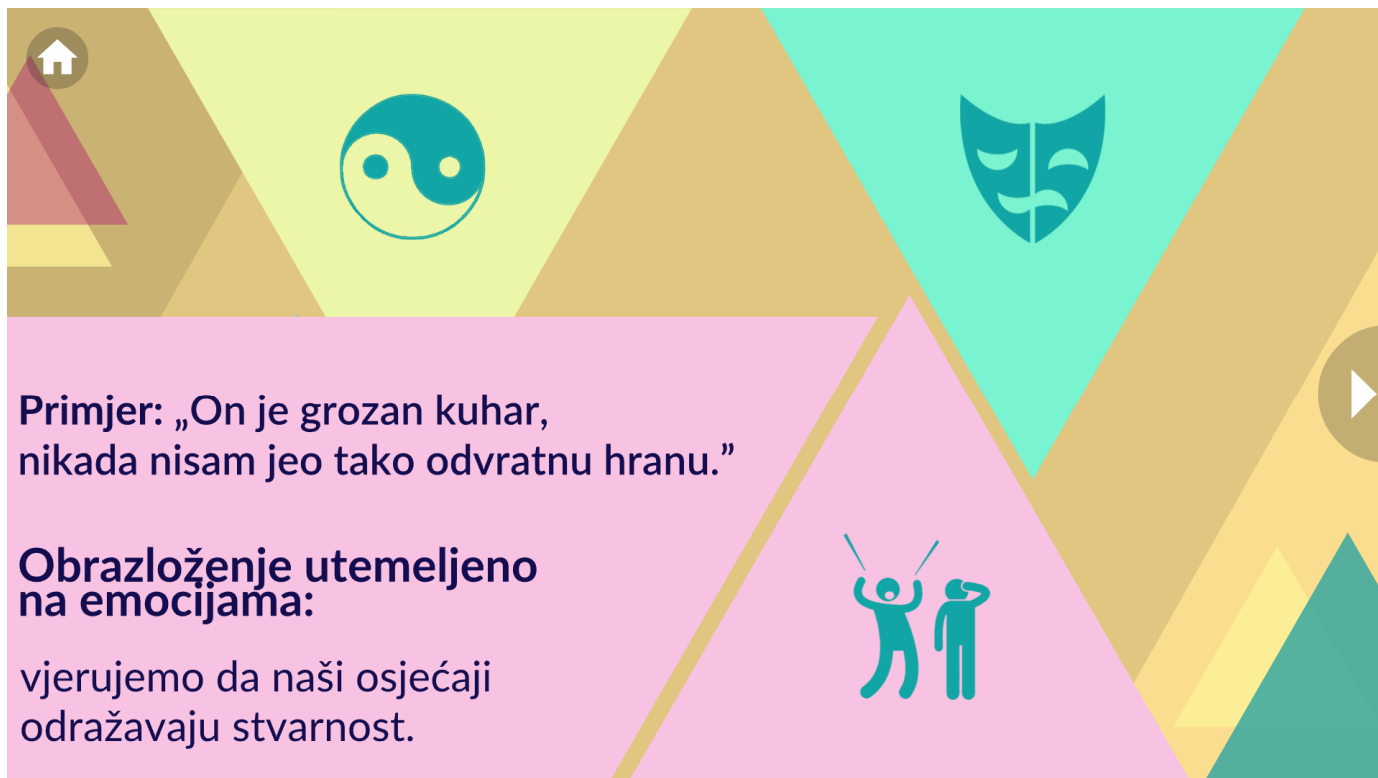
Pretjerivanje i umanjivanje važnosti

Example: *“Thank you very much, you helped me a lot, I am forever in your debt...”*

Exaggeration × downplaying
most often in relation to work done or when helping another person.

Opravdanje temeljeno na emocijama

Primjer: „On je grozan kuhar, nikada nisam jeo tako odvratnu hranu.”

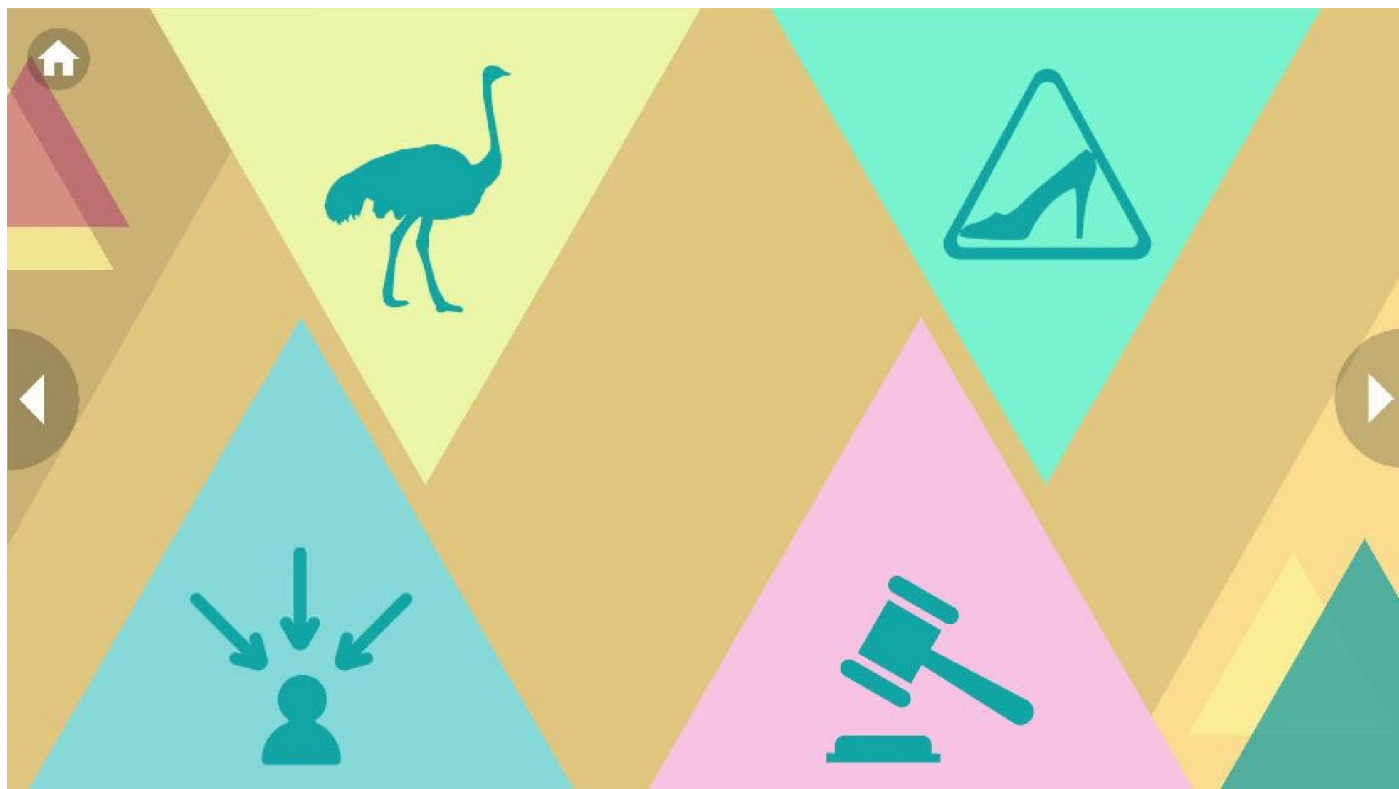
Obrazloženje utemeljeno na emocijama:
vjerujemo da naši osjećaji odražavaju stvarnost.

Primjeri kognitivne distorzije II.

Postoji još mnogo primjera kognitivne distorzije. Ovdje ih možete pronaći nekolicinu.

Postupak je isti.

Na slajdu vidite četiri primjera. Kliknite na jedan od njih kako biste doznali što se pod njim krije. Otkrivajte jedan po jedan. Kada pročitate primjere, razmislite o simbolima koji ih predstavljaju. Imaju li objašnjenje i simboli veze jedan s drugim? Simboli bi vam trebali olakšati da zapamtite kognitivne distorzije.

Efekt noja

Primjer: „Ne vidim problem, dakle ne postoji.”

Efekt noja
Odbijanje neugodnih činjenica

Stereotipiziranje

Primjer: „Žene nisu vješti vozači.”

Stereotipiziranje
Skupine ljudi imaju određene značajke

Uvijek moram biti u pravu

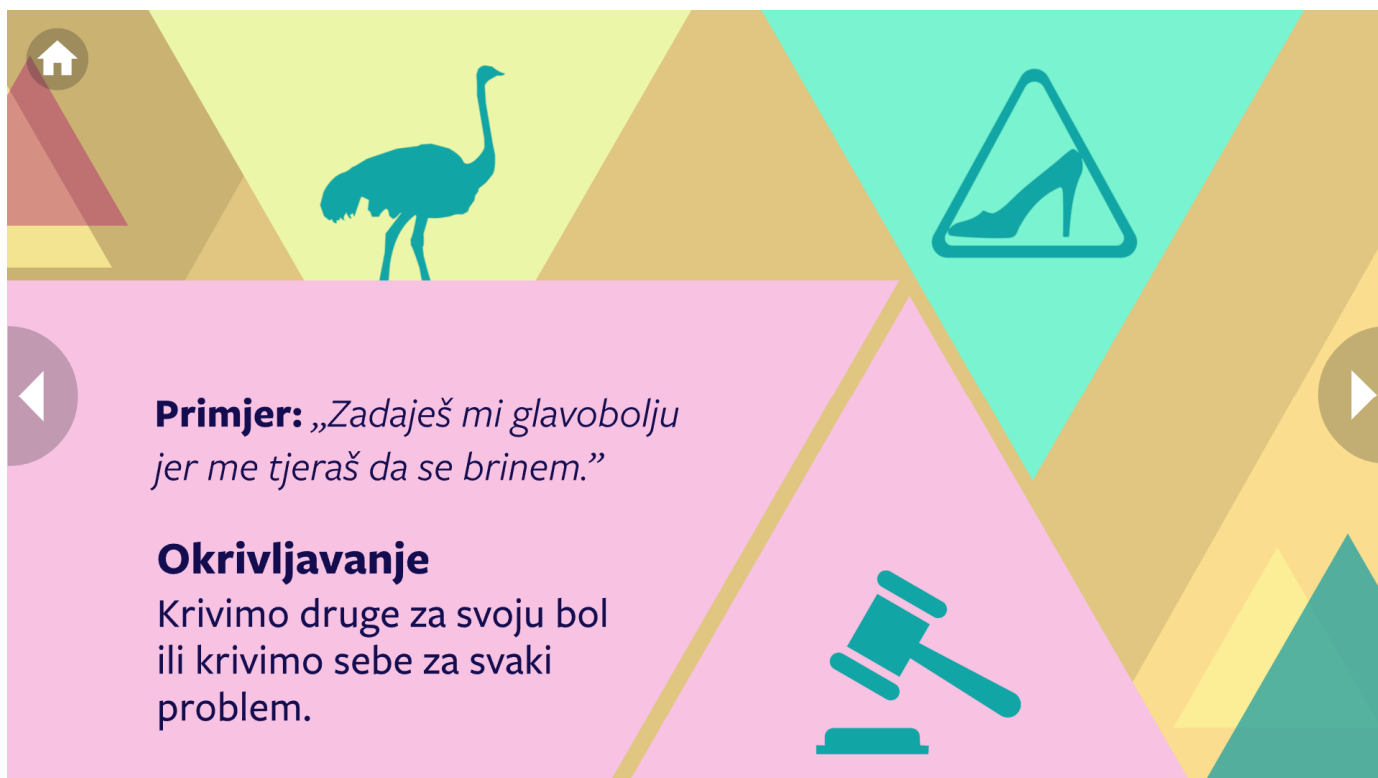

Home icon, left arrow, right arrow, ostrich silhouette, high-heeled shoe silhouette, and a person silhouette with four arrows pointing towards them.

Primjer: „Nije me briga što ti misliš, ali ja sam u pravu.”

Uvijek moram biti u pravu
Neprestano pokušavamo dokazati da su naša stajališta i postupci ispravni.

Okrivljavanje

Home icon, left arrow, right arrow, ostrich silhouette, high-heeled shoe silhouette, and a gavel silhouette.

Primjer: „Zadaješ mi glavobolju jer me tjeraš da se brinem.”

Okrivljavanje
Krivimo druge za svoju bol ili krivimo sebe za svaki problem.

Možda su vam neki primjeri bili poznati. Možda ste čuli nekoga da tako govori ili ste i sami tako govorili i mislili. **Zapamtite, manipulativni govor nije u redu**, no može se ispraviti. Samo imajte na umu ono što želite reći i kako to kazati. Ako vam se netko na taj način obraća, barem ćete to moći prepoznati i shvatit ćete da nisu izravni.

Kako se koristiti kritičkim razmišljanjem?

Zamislite da je na slajdu prikaz vašeg mozga.

Ako primete informacije, morate ih na neki način i ocijeniti.

S lijeve (plave) strane nalaze se stimulansi koji su dobri za kritičko razmišljanje, a s desne (crvene) su oni koji nam odmažu

Kritičko razmišljanje

- raditi s informacijama
- ne vjerovati svemu što smo čuli
- ne uzrujavati se
- razmisliti o tome što smo čuli

- braniti svoje uvjerenje
- komentirati sve
- vjerovati tradiciji
- vjerovati intuiciji

Kliknite na plavi dio mozga kako biste vidjeli što piše. Isto tako, kada kliknete na desni dio mozga, pojavit će se natuknice.

Također, nemojte zaboraviti na infoikonu koja će vam dati više informacija.

Kritičko razmišljanje

Moramo obratiti pozornost na to tko nam govori istinu, a tko nam govori nešto što samo nalikuje na istinu.

Kritičko razmišljanje – sposobnost ispravne obrade i evaluacije informacija te distanciranja od komuniciranog (ne reagirati emotivno, na prvi dojam, distorziju ili manipulaciju)

Moramo biti **kritički** nastrojeni prema medijima i **pokušati shvatiti** igra li se pojedini blogger, pjevač ili političar s nama.

razmisliti o tome što smo čuli

vjerovati intuiciji

Uvijek promislite kako određena aktivnost pridonosi ili odmaže kritičkom mišljenju. Jeste li se već susreli s takvim čime? Imate li iskustva u svojem okruženju s takvim načinom razmišljanja? Nije naodmet ponovno pogledati pozitivne i negativne utjecaje na kritičko razmišljanje.

Kritičko razmišljanje

- raditi s informacijama

- ne vjerovati svemu što smo čuli

- ne uzrujavati se

- razmisliti o tome što smo čuli

Provjeriti jesu li informacije točne i na temelju kojih su izvora dijeljene

Ne dijeliti informacije na temelju naslova ili nepotpunih informacija

Mirno pristupiti informacijama kako biste otkrili uzroke i posljedice

Postavljati pitanja i tražiti odgovore, sagledati situaciju iz različitih kutova

Kako bismo kritički o nečemu razmišljali, trebamo:

- ▶ upotrebljavati informacije u ispravnom kontekstu
 - ▷ provjeriti izvor informacije i je li vjerodostojan
- ▶ ne vjerovati odmah svemu što čujemo
 - ▷ ne dijeliti informacije koje smo prikupili samo iz naslova i koje su nepotpune
- ▶ ne uzrujavati se
 - ▷ mirno pristupiti informaciji i promišljati o uzrocima i posljedicama
- ▶ razmisliti o informaciji
- ▶ postavljati pitanja, tražiti odgovore i sagledavati stvari iz različitih kuteva

S druge strane kritičkom razmišljanju odmaže:

- ▶ odlučiti koje stajalište zastupamo i tražiti informacije koje ga podupiru
 - ▷ odbijanje novih informacija samo zato što se ne slažu s našim stavom
- ▶ komentirati sve i svašta
 - ▷ javno komunicirati o svojim stajalištima
- ▶ vjerovati tradiciji
 - ▷ raditi kako se oduvijek radilo
- ▶ djelovati na temelju intuicije
 - ▷ prosuđivati na temelju emocija.

Logičke zablude

Ovaj slajd predstavlja novi dio primjera. Idite na sljedeći slajd kako biste doznali primjere logičkih zabluda.

A presentation slide with a dark background and a purple text box. It contains a definition of a logical fallacy and an explanation of how they work. Navigation icons include a home button, left and right arrows, and an information icon.

Logička zabluda – retorički trik koji se upotrebljava kako bi vas se uvjerilo u istinitost izjave čineći je naizgled logičnom, no njezina valjanost nije općeprihvaćena

Zabluda je u tome što se u gradnji argumenta upotrebljavaju neispravno ili na neki drugi način neprikladno rasuđivanje ili „pogrešni potezi” .

Argument koji se temelji na zabludi može biti varljiv, čineći se boljim no što jest. Neke su zablude namjerne kako bi se upravljalo ili uvjeravalo obmanom, dok su druge nenamjerne, učinjene zbog nemara ili neznanja.

Primjeri logičkih zabluda I.

Sada ćemo ukratko pojasniti pojam logičke zablude. Njih nitko ne upotrebljava kako bi bolje komunicirao s vama. Uglavnom je riječ o pokušaju uvjeravanja ili manipulacije.

Logička zabluda = retorički trik koji se upotrebljava kako bi vas se uvjerilo u naizgled logičan argument. Ta vrsta argumenta nije ispravna.

Pogledajte četiri trokuta na ovome slajdu.

Kliknite na jedan od njih kako biste doznali što se pod njim krije. Otkrivajte ih jedan po jedan.

Kako aktivirati prezentaciju?

Kada kliknete na pojedini trokut, pojavit će se okvir u istoj boji sa objašnjenjem primjera logičke zablude.

Odabrali smo primjere s kojima ste se zasigurno susreli. Kada pročitate primjer, kliknite ponovno na simbol te će prozorčić nestati. Idite dalje dok ne pogledate sve trokute.

Naglašavanje tradicionalnih, široko prihvaćenih mišljenja

Distrakcija pozornosti

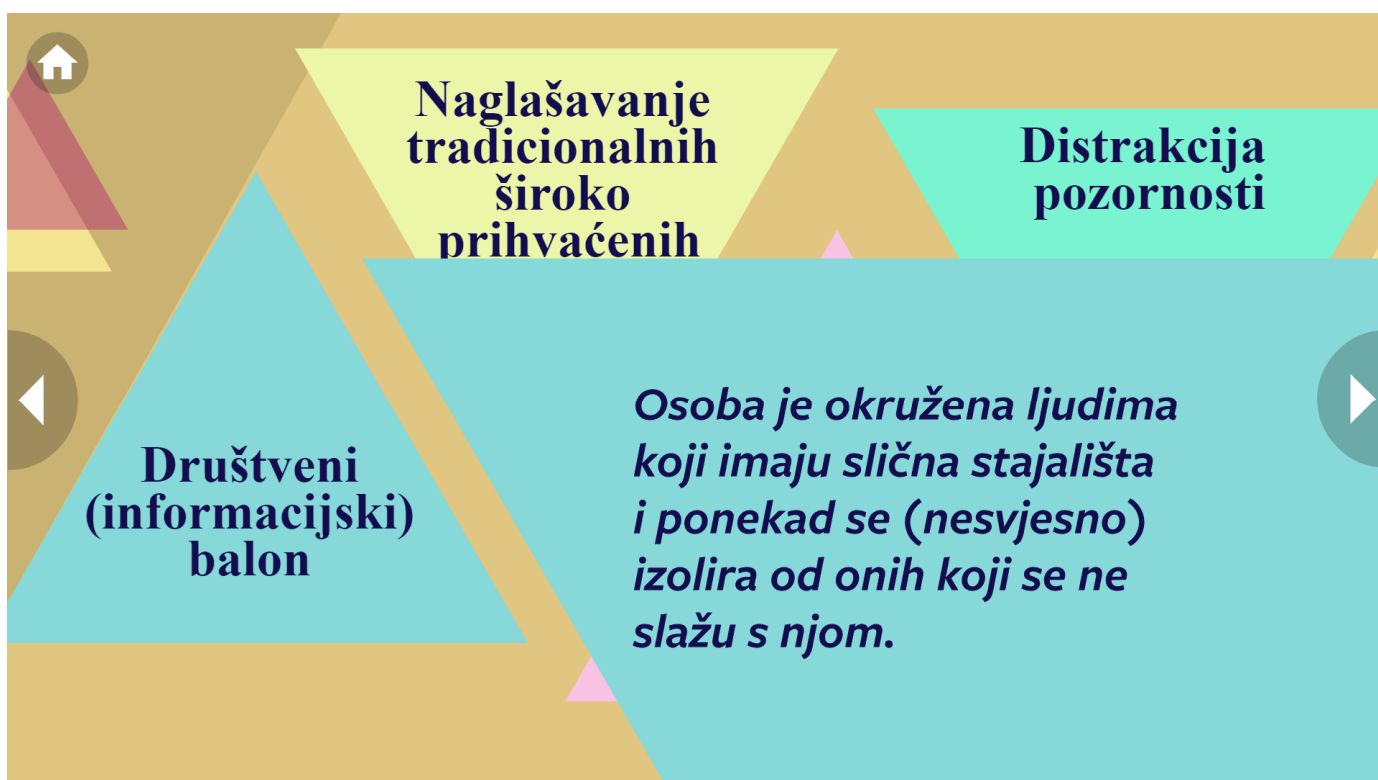

Mentalitet krda

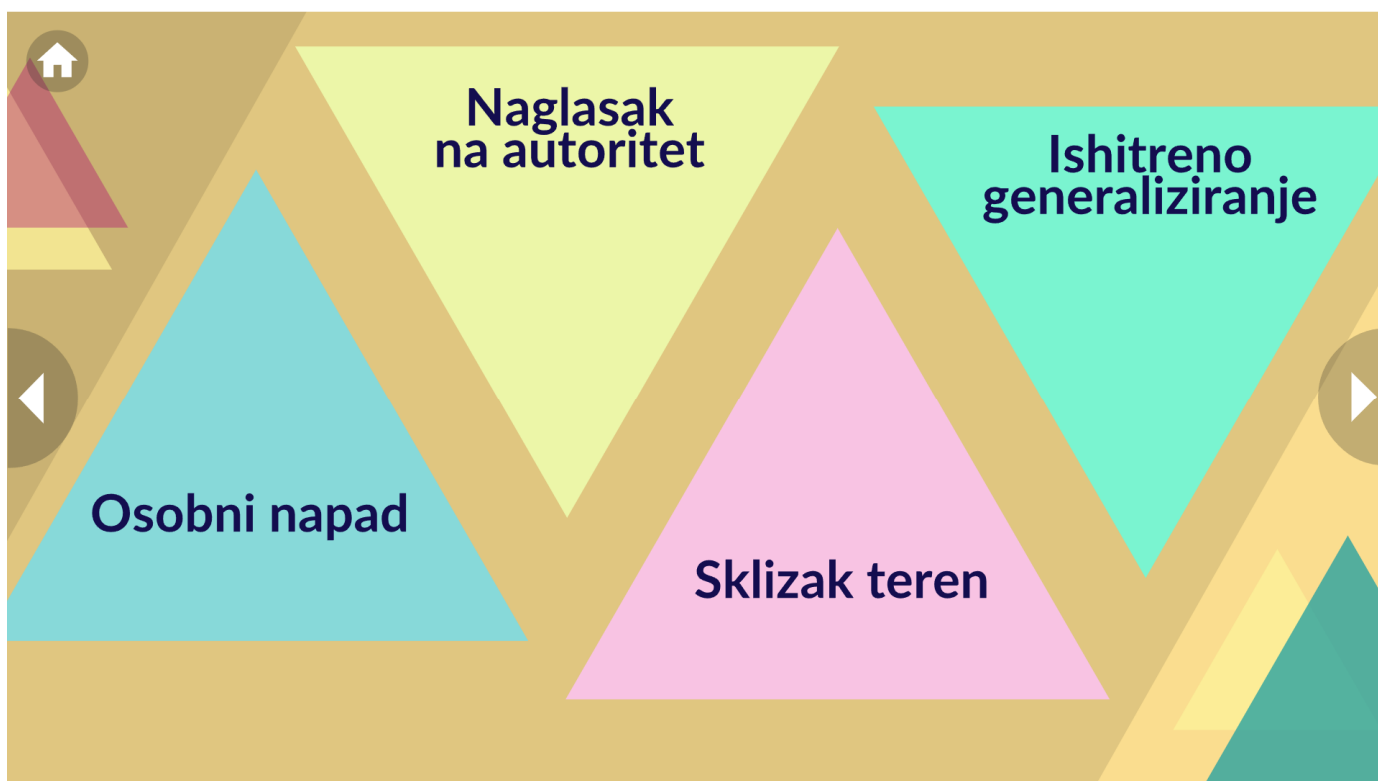

Zapamtite ovaj izraz. O njemu ćete čitati i u lekciji Manipulacija i propaganda. Doznat ćete kako se u političkom kontekstu upotrebljava u prasi.

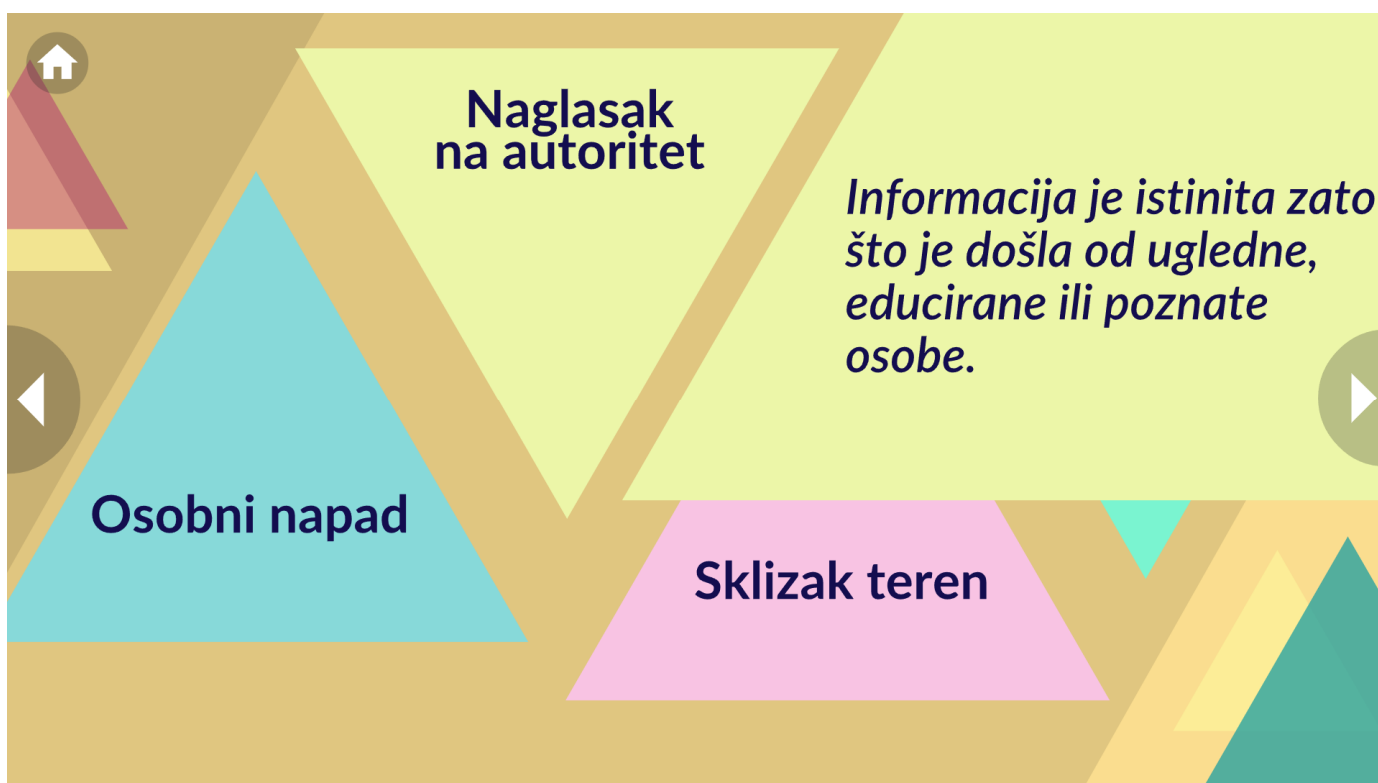
Društveni (informacijski) balon

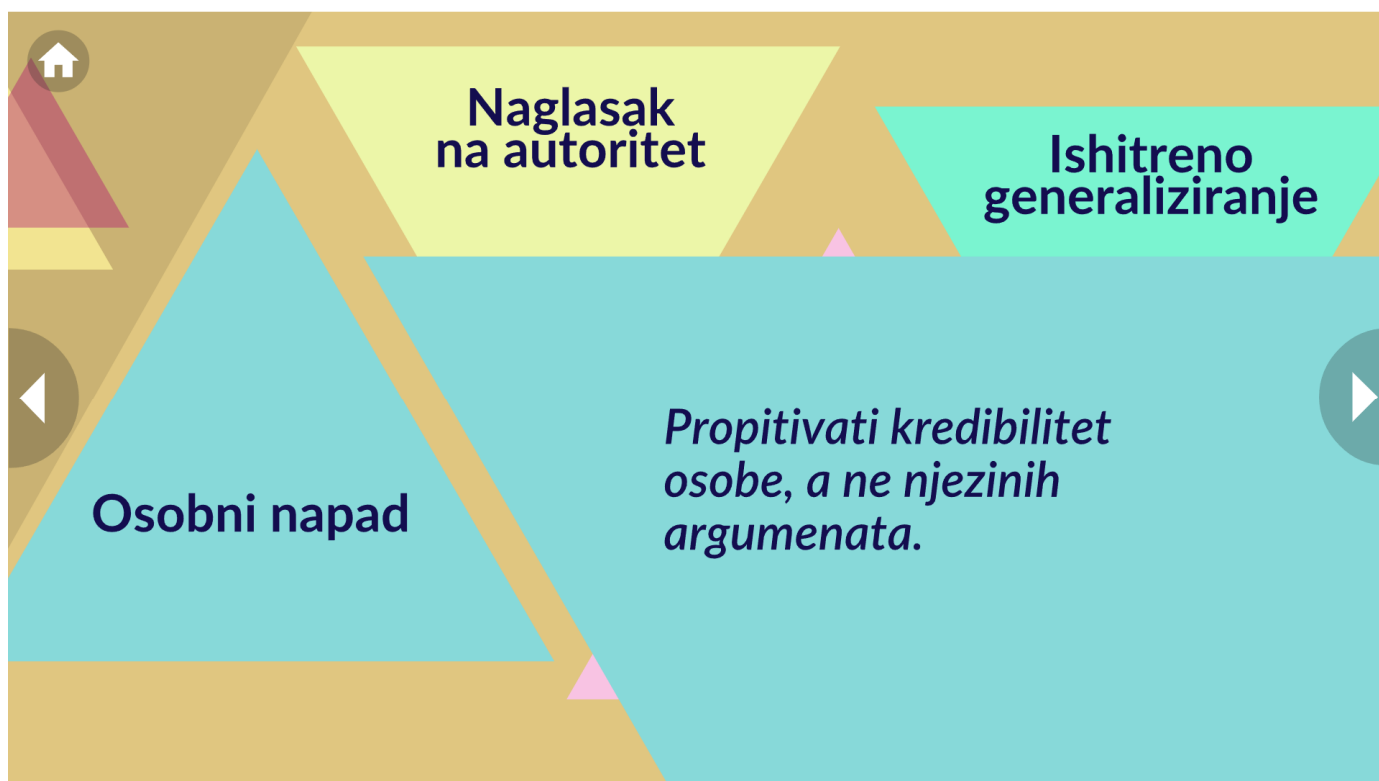
Primjeri logičkih zabluda II.

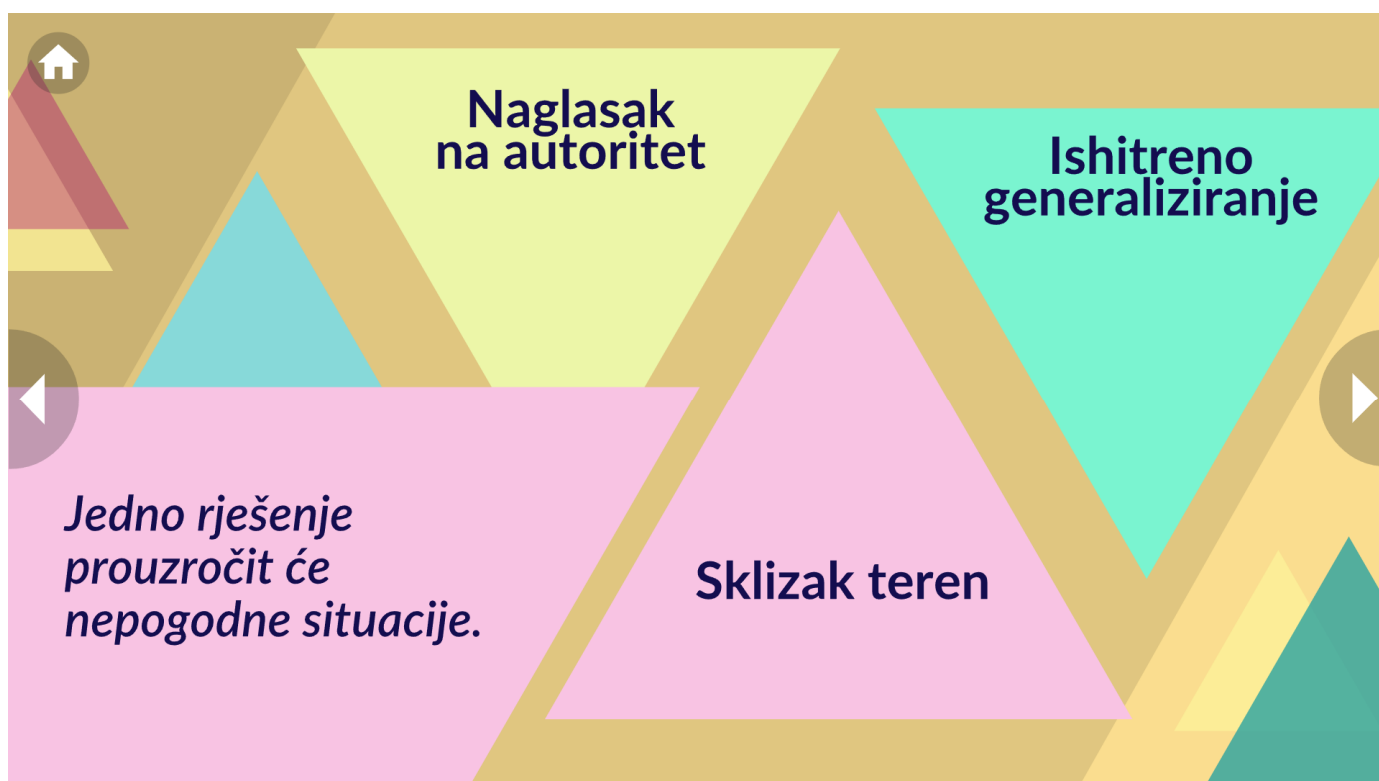
Naglasak na autoritet

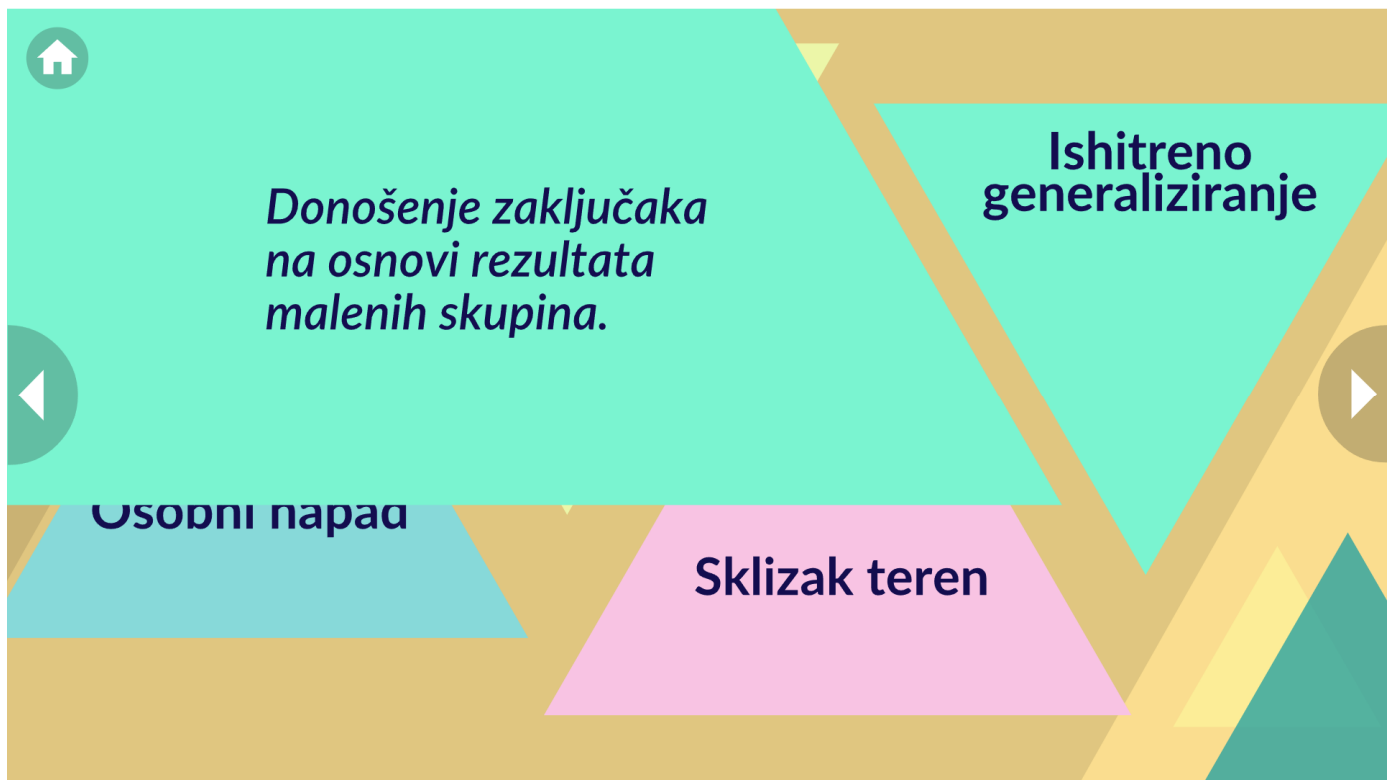
Osobni napad

Sklizak teren

Ishitreno generaliziranje

Konkretni primjeri logičkih zabluda I.

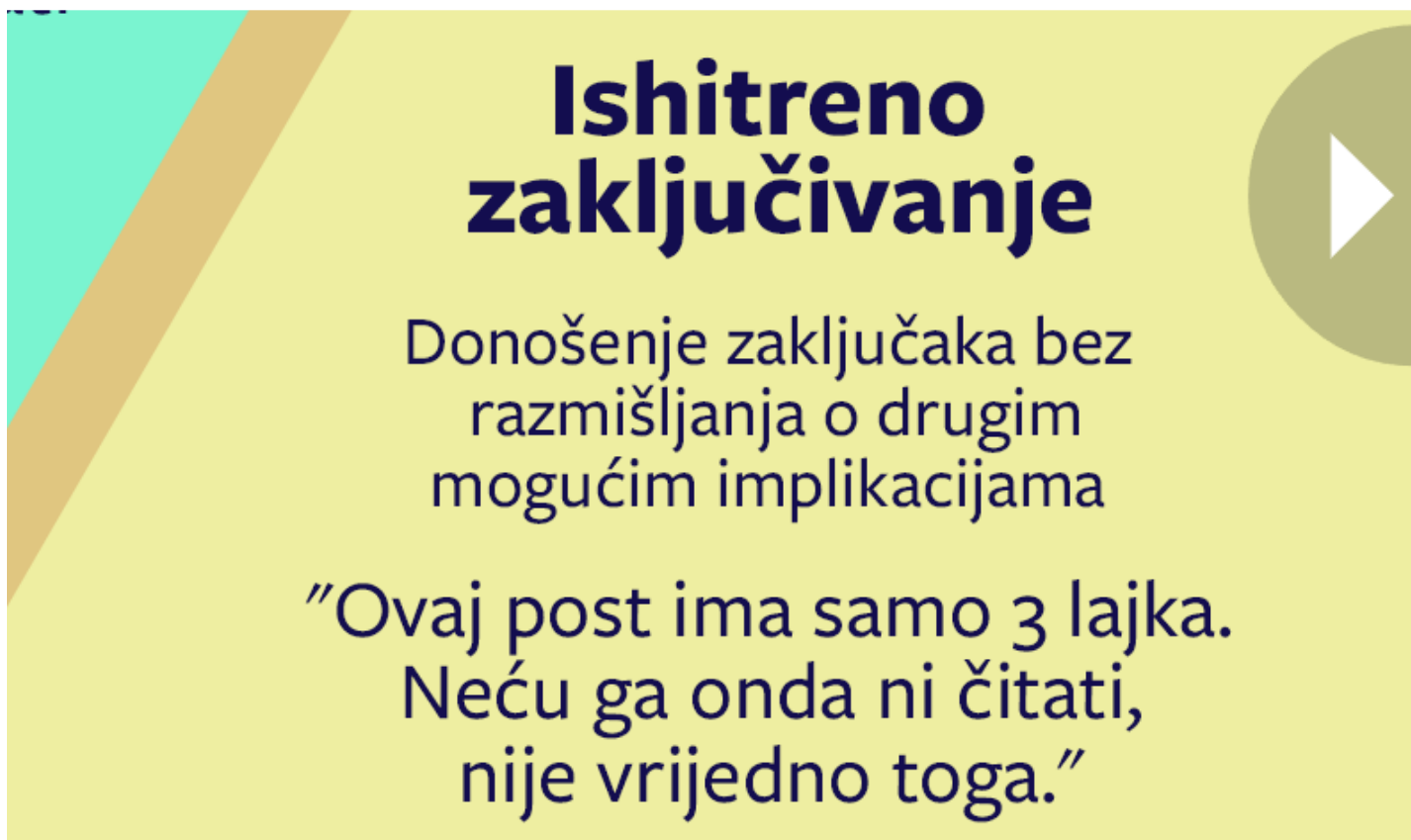
U ovoj sekciji doznat ćete tri primjera LOGIČKIH ZABLUDA. Ponudit ćemo vam specifične primjere kada se upotrebljavala verbalna manipulacija. Čitajte što vidite na slajdovima. Razmislite o tome i potom kliknite na dotični trokut. Tom radnjom prikazat će vam se primjer.

Razmislite o vlastitim primjerima i zapišite ih prije no što kliknete na trokut.

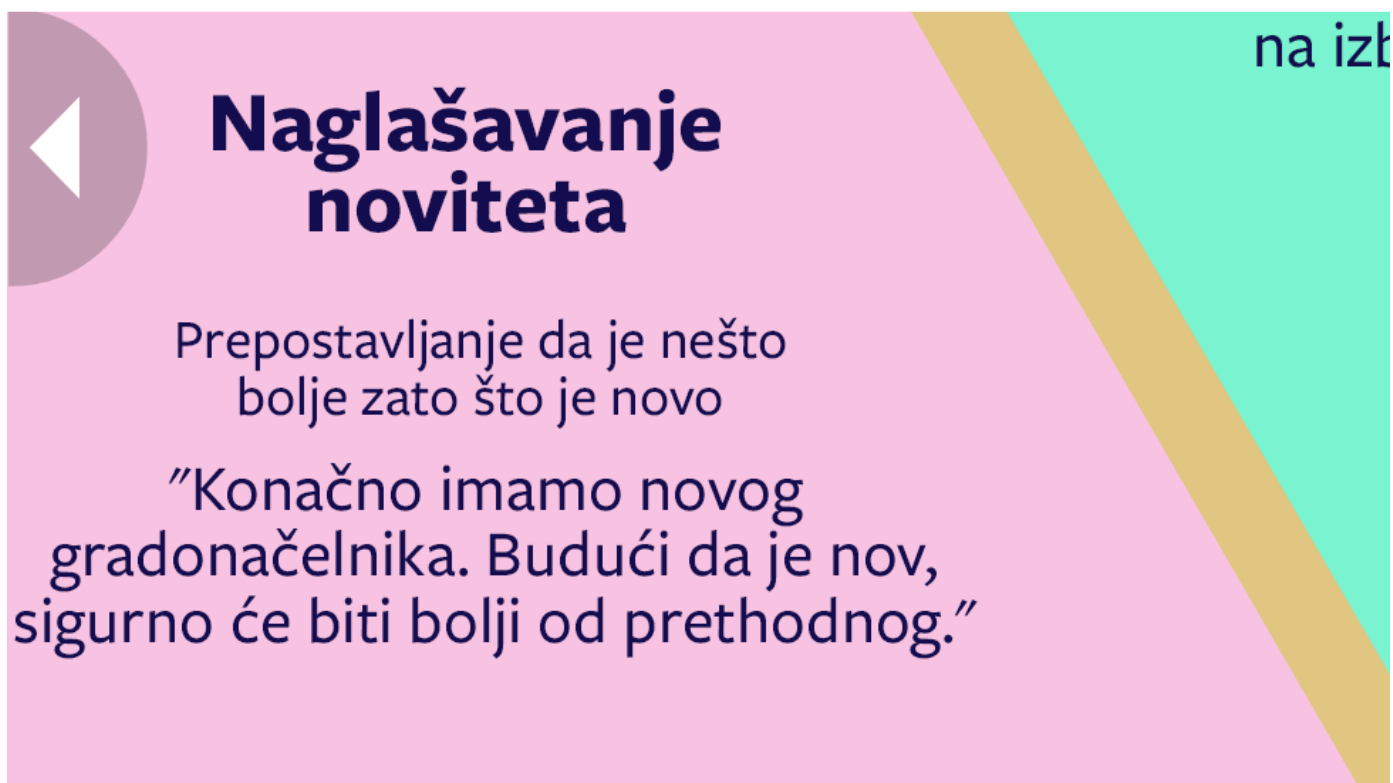
Nakon što pročitate primjer, razmislite možete li se sjetiti još kojeg primjera. Raspravite o njima s razredom.

Ishitreno zaključivanje

Naglašavanje noviteta

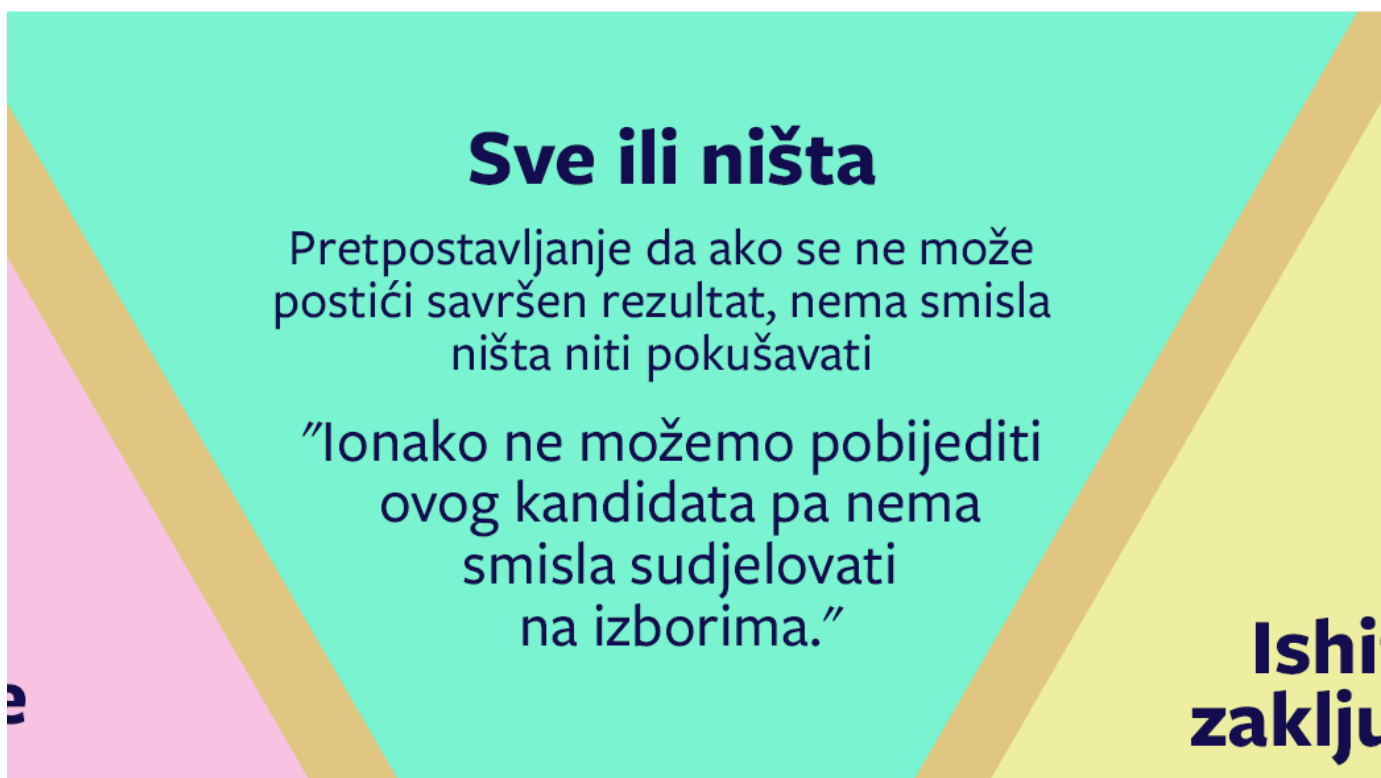
na izb

Naglašavanje noviteta

Prepostavljanje da je nešto bolje zato što je novo

“Konačno imamo novog gradonačelnika. Budući da je nov, sigurno će biti bolji od prethodnog.”

Sve ili ništa

e

Sve ili ništa

Pretpostavljanje da ako se ne može postići savršen rezultat, nema smisla ništa niti pokušavati

“Ionako ne možemo pobijediti ovog kandidata pa nema smisla sudjelovati na izborima.”

Ishi
zaklju

Konkretni primjeri logičkih zabluda II.

Laskanje
Nametanje mišljenja i misli laskanjem

"Ne mogu to napraviti tako dobro kao ti."

"Nisam mogla odabrati bolju osobu."
"Oduvijek si bio vješt. To neće biti problem za tebe."

Naglašavanje novca
Oslanjanje na to da su bogatstvo ili visoka cijena povezani s vjerodostojnošću izjave

"Čak i poznati milioner tvrdi da postoje vanzemaljci!"

Naglašavanje nepoznatog autoriteta
Pretpostavka da je neka izjava istinita jer ju je izrekao nepoznati stručnjak

"Američki znanstvenici ustanovili su da je idealno vrijeme za mršavljenje u 8 sati ujutro."

Naglašavanje nepoznatog autoriteta

Čak i poznati milioner tvrdi da postoje vanzemaljci!"

Naglašavanje nepoznatog autoriteta
Pretpostavka da je neka izjava istinita jer ju je izrekao nepoznati stručnjak

"Američki znanstvenici ustanovili su da je idealno vrijeme za mršavljenje u 8 sati ujutro."

Laskanje

Laskanje

Nametanje mišljenja
i misli laskanjem

“Ne mogu to
napraviti tako
dobro kao ti.”

“Nisam mogla
odabrati bolju
osobu.”

“Oduvijek si
bio vješt. To
neće biti
problem za tebe.”

vjerodostojnošću izjave
“Čak i poznati milioner
tvrdi da postoje
vanzemaljci!”

Naglašavanje novca

Naglašavanje novca

Oslanjanje na to da su bogatstvo
ili visoka cijena povezani s
vjerodostojnošću izjave

“Čak i poznati milioner
tvrdi da postoje
vanzemaljci!”

Nagl
nep
aut

Konkretni primjeri logičkih zabluda III.

Distrakcija
Zbunjivanje druge osobe nepovezanim informacijama
"Samo ovdje potpišite. Imate jako lijepu olovku. Ima čak i posvetu. Dobili ste je na poklon?"

Obmanjujuć izgled
Predpostavka da je nešto dobro samo zato jer je lijepo
"S ovog internetskog portala ću dolaziti do informacija. Jako mi se sviđa njihova grafika."

Naglašavanje vjerojatnosti
Tvrditi da će se nešto dogoditi samo zato jer je moguće
"Kažem vam da će on pobijediti na izborima. Pa i na prethodnim izborima je pobijedio."

Naglašavanje vjerojatnosti

Naglašavanje vjerojatnosti
Tvrditi da će se nešto dogoditi samo zato jer je moguće
"Kažem vam da će on pobijediti na izborima. Pa i na prethodnim izborima je pobijedio."

Distrakcija

Distrakcija

Zbunjivanje druge osobe nepovezanim informacijama

"Samo ovdje potpišite. Imate jako lijepu olovku. Ima čak i posvetu. Dobili ste je na poklon?"

Jako
njih

Obmanjujući izgled

Obmanjujuć izgled

Predpostavka da je nešto dobro samo zato jer je lijepo

"S ovog internetskog portala ću dolaziti do informacija. Jako mi se sviđa njihova grafika."

Nag
vje

Imamo još primjera za vježbanje logičkih zabluda.

„Ananas nema što raditi na pizzi. Nikada nije pripadao njoj, pa ne razumijem tu inovaciju.”

▶ **Naglašavanje tradicije** – vjerovanje da je nešto ispravno samo zato što se oduvijek to tako radi

„Čak i mala djeca znaju da je rajčica povrće.”

▶ **Naglasak na široko prihvaćenom mišljenju** – pretpostavka da je nešto istina samo zato što to mnogi vjeruju

„Ako ne pereš zube, ispast će ti.”

▶ **Zastrašivanje** – potkrepljivanje tvrdnji strahom

„Evo još jednog prijedloga za ples umirovljenika. Već vidim kako će umirovljenici plesati i pjevati.”

▶ **Ismijavanje** – prikazivanje tuđih argumenata tako da izgledaju smiješno

„Hoćeš li napisati moj seminar? Stvarno ne mogu pratiti nastavu. Brinem se za bolesnu baku i malu sestru i još moram psa šetati. Zaista ne znam kako to sve odraditi.”

▶ **Iznuđivanje sažaljenja** – uvjeriti nekoga da se sažali nad nama

„Manekenka je jako glupa. Znaš da lijepi ljudi ne mogu biti pametni.”

▶ **Povezivanje nevezanog** – tvrditi da su dvije činjenice ili dva događaja povezani zato što se događaju u isto vrijeme

„Svaki put kada počnemo pisati ispit iz matematike počne padati kiša.”

▶ **Uzročno-posljedična (ne)veza** – pretpostaviti da samo zato što se događaji odvijaju sukcesivno znači da su povezani

„Vidio sam novu gejming tipkovnicu na Instagramu onih GTA igrača. Mora biti stvarno dobra kada je svaki igrač objavio barem pet objava o njoj.”

▶ **Previđanje zajedničkog uzroka** – pretpostaviti da postoji veza dvaju događaja, no ignorirati zajednički uzrok

„Povrće je zdravo jer je dobro za probavu. A zato što je dobro za probavu zdravo je.”

▶ **Kružna logika** – izvlačenje istog zaključka koji je maloprije bio argument

„Prethodnih nekoliko godina igram iste brojeve na Lotu i ne dobivam nagradu. Sigurno ću ove godine osvojiti dobitak.”

▶ **Kockarska zabluda** – vjerovati da će prošli nasumični rezultati utjecati na buduće nasumične rezultate

„Tomislav i Gabrijel iz osmog razreda imaju odlične rezultate u školi. Nastava u osmom razredu bit će izvrsna, stvarno joj se veselim.”

▶ **Komponiranje** – oslanjati se na ideju da je svojstvo dijela cjeline svojstvo cjeline

„Ovaj TV kanal prikazuje samo glupe emisije, očekujem da će večerašnji film biti loš.”

▶ **Dijeljenje** – oslanjati se na ideju da se svojstvo dijela cjeline može primijeniti na sve dijelove te cjeline

„To što je rekao jest glupo. Ne može razumjeti o čemu je riječ jer je vrtlar.”

▶ **Napad na osobu** – razmatrati i kritizirati osobu, a ne argument

„Ili nam to kupi ili ćeš dobiti svoje.”

▶ **Pogrešna dvojba** – postavljanje dvaju rješenja kao da su jedina

„Ako ne napraviš zadaću, dobit ćeš jedan. A ako se to dogodi, nećeš zaključno moći dobiti pet, pa se nećeš moći upisati na fakultet.”

▶ **Sklizak teren** – pretpostaviti da će mala promjena uzrokovati lanac katastrofe

„Ali naš je povjesničar rekao da je deda drugi naziv za djed. Dakle, ne pripada ovoj listi riječi.”

▶ **Naglasak na pogrešnom autoritetu** – smatrati da je neka izjava istinita jer je tako neki stručnjak irelevantan za to područje rekao

Kraj

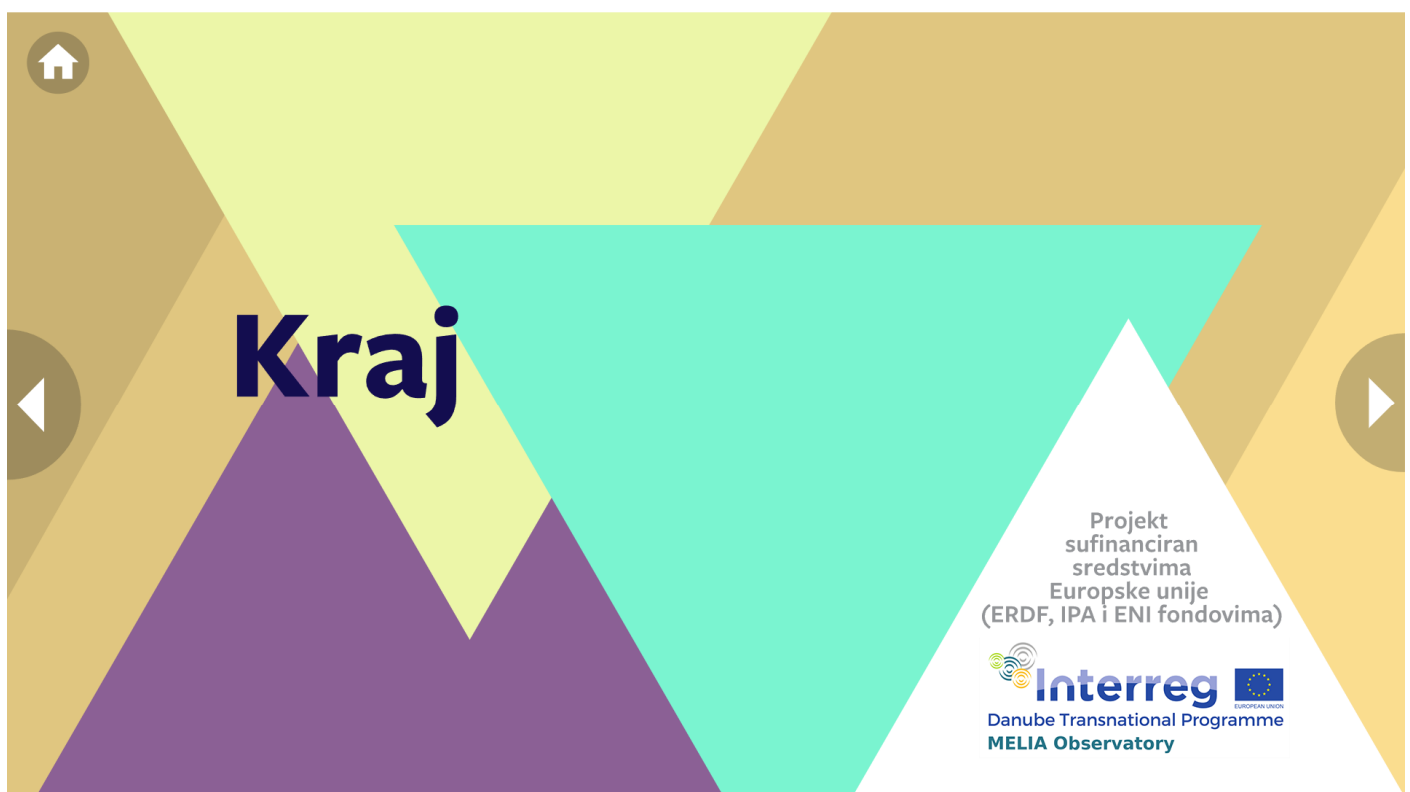
Zaključak

Uspješno ste završili lekciju Vještine kritičkog razmišljanja. Naučili ste što su logičke zablude i kognitivne distorzije. No, što je još važnije, trebali biste ih prepoznati u praksi.

Razumijete li primjere, na putu ste da vas neće biti lako prevariti. Ako ne, potrebno je malo više vježbe. Ova lekcija puna je primjera. Prođite ih još jednom i razmislite o njima.

Također pokažite primjere braći i sestrama, roditeljima ili bakama i djedovima. Čak i mnoge odrasle osobe katkad teško prepoznaju da ih se pokušava prevariti.

Uključili smo ovu lekciju kako biste mogli kritički razmišljati čak i o javnom životu i informacijama koje dobivate iz različitih izvora.

Preporučena literatura

Kako prepoznati dezinformacije i lažne vijesti – nastavni materijali za srednje škole. Mrežni izvor: <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2018/05/medijska-pismenost-lazne-vijesti.pdf>

ŠALABAHTER S PITANJIMA ZA KRITIČKO RAZMIŠLJANJE.

Mrežni izvor: <https://www.medijskapismenost.hr/salabahter-s-pitanjima-zakriticko-razmisljanje/>

European Union. *Prepoznajte i suzbijte dezinformacije.*

Mrežni izvor: https://europa.eu/learning-corner/sites/default/files/files/disinformation-presentation_hr.pdf

Mrežni izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=uAK3eCCYusg>

Boris Teodosijević. *Šta je to kritičko (analitičko) mišljenje.*

Mrežni izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=uAK3eCCYusg>

maiLab YouTube kanal. Mrežni izvor: <https://www.youtube.com/channel/UCyHDQ5C6z1NDmJ4g6SerW8g>

Skeptical Science: *PLURV Taxonomie und Definitionen. Taxonomie der Merkmale der Wissenschaftsleugnung.*

Mrežni izvor: <https://skepticalscience.com/PLURV-Taxonomie-undDefinitionen.shtml>

Sita Salminen. *Millaisen kivan annan itsestäni?*

Mrežni izvor: <https://www.youtube.com/watch?v=jWOFTcuudcE>

Izvori

Web

13 kognitivních omylů aneb jak si zkrslujeme realitu. *Mentem.cz* [online]. Brno: Mentem - brain training, 2016 (19 June 2021).

Dostupno na: <https://www.mentem.cz/blog/kognitivni-omyly/>

21 způsobů, jak využít kognitivní zkreslení ke zvýšení konverzí. *Ilincev.com* [online]. ilinčev, © 2020 (4 May 2021).

Dostupno na: <https://www.ilincev.com/kognitivni-zkresleni>

Ali Almassawi: Ilustrovaná kniha argumentačních klamů. *Archetypal.cz* [online]. Brno: Archetypal, 2016 (17 August 2021).

Dostupno na: <https://archetypal.cz/2016/ilustrovana-kniha-argumentacnich-klamu/>

Argumentační fauly. *Bezfaulu.net* [online]. Bezfaulu, © 2019 (9 July 2021). Dostupno na:

<https://bezfaulu.net/argumentacni-fauly/>

Argumentační fauly. *Obcanskevzdelavani.cz* [online]. Praha: COV, FHS UK, © 2021 (25 May 2021). Dostupno na: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/work/ke-stazeni/argumentacni-fauly-A4-barva.pdf>

Argumentační fauly: Jak nenaletět na řečnické triky. *Manipulatori.cz* [online]. Praha: Manipulátoři.cz, 2015 (29 June 2021).

Dostupno na: <https://manipulatori.cz/argumentacni-fauly/>

Doporučené očekávané výstupy jako metodická podpora pro začleňování průřezových témat do švp a výuky. *Nuv.cz* [online]. Praha: NPI ČR, © 2011–2021 (15 July 2021). Dostupno na:

<http://www.nuv.cz/vystupy/doporucene-ocekavane-vystupy-1>

KOTVENÍ. *Bezfaulu.net* [online]. Bez faulu, © 2019 (13 May 2021).

Dostupno na: <https://bezfaulu.net/kognitivni-zkresleni/kotveni/>

Podpora pro výuku průřezových témat v základních školách. *Digifolio.rvp.cz* [online].

Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2015 (21 July 2021).

Dostupno na: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=70994&view=3251>

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO GYMNÁZIA. *nuv.cz* [online], 2020 (5 May 2021).

Dostupno na: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-gymnazia>

RÉTORIKA PROPAGANDY. *Bezfaulu.net* [online]. Brno: BURÝŠEK, 2019 (3 August 2021).

Dostupno na: <https://bezfaulu.net/clanky/o-manipulaci/retorikapropagandy/>

Stock snímky, obrázky bez autorských poplatků, ilustrace a videa - *iStock* [online]. Calgary: Getty Images, © 2020 (21 July 2021). Dostupno na: <https://www.istockphoto.com>